

اطلاعات جعلی
دانش آموزان در برابر
رسانه‌ای و مصون‌سازی
تأملی در اهمیت سواد

دووع و دود و پشمار تفکیک و مهارت

ترجمه سید غلامرضا فلسفی
پژوهشگر حوزه سواد‌های رسانه‌ای و خبری

* آموزش تفکر انتقادی و سواد رسانه‌ای

در دنیای امروز اطلاعات نادرست غیر عمدی^۳ و اخبار جعلی^۴ به میزانی نامحدود منتشر می‌شوند. به این سبب، امروزه آموزش تفکر انتقادی و سواد رسانه‌ای^۵ به دانش آموزان بسیار مهم است. لذا در ادامه نوشتار به راه‌هایی اشاره می‌شود که معلمان از آن طرق می‌توانند سواد رسانه‌ای را به دانش آموزان آموزش دهند تا آن‌ها امکان شناختن اخبار جعلی را پیدا کنند.

* ارزیابی منابع

دانش آموزان را ترغیب کنید نسبت به منابعی که برای انجام تکالیف و پروژه‌های درسی استفاده می‌کنند رویکردی انتقادی پیشه کنند. به آن‌ها چگونگی یافتن منابع معتبر را بیاموزید و اینکه چگونه می‌توان میزان اعتماد به مطالبی را که احتمال جانب‌دارانه بودن در آن‌ها وجود دارد سنجید. برای دانش آموزان، اندیشیدن به سبک (من می‌توانم استدلال‌م را درباره اخبار جعلی بنویسم)^۶ دشوار به نظر نمی‌رسد. بدین سبب آموخته‌های سواد رسانه‌ای خود را به منصفه ظهور می‌رسانند. چنین تقریراتی درباره اخبار جعلی می‌تواند نمایانگر و وصف‌کننده انواع اخبار جعلی و آن دیگری در سوء برداشت از وضعیت و به تبع آن ارتکاب فعل ناصواب، تعیین‌کننده محسوب شود.

* تشکیک در پیش‌دانش‌ها

به دانش آموزان بیاموزید اندیشه‌ورزی کنند و همواره روش‌های گوناگون را برای فهم موضوعات مدنظر قرار دهند. همچنین، آن‌ها را به تأمل در امور تشویق کنید و اهمیت در نظر گرفتن پیامدهای مصرف اطلاعات رسانه‌ای را برایشان روشن کنید.

در ابتدای این نوشتار از باب اهمیت موضوع لازم به تأکید است که داشتن مهارت‌های تفکر انتقادی^۱ برای موفقیت در تمامی شئون زندگی، از حل مشکلات شغلی تا تصمیم‌گیری‌های مهم در امور شخصی، ضروری است. مایه‌ی توانم تفکر انتقادی را توانایی شناسایی مفروضات، تحلیل اطلاعات، ارزیابی شواهد و نتیجه‌گیری منطقی توصیف کنیم. مهارت‌های تفکر انتقادی به ما کمک می‌کنند مشکلات را تعریف و شناسایی کنیم و راه‌حل‌های بالقوه را تحلیل و سپس تصمیم‌سازی کنیم؛ مضاف بر اینکه موجبات اخذ تصمیمات بهتر را نیز فراهم می‌کنند. در عین حال، داشتن این مهارت‌ها موجب می‌شود با ارزیابی امکان‌های متفاوت، به انتخاب‌های آگاهانه دست بزنیم. این کنشگری ثمراتی مبارک در پی دارد. هنگام تحلیل اطلاعات، برقراری ارتباط را نیز به نوعی تمرین می‌کنیم. لذا چنین مهارت‌هایی به ما کمک می‌کنند بتوانیم ارتباط مؤثر برقرار کنیم. با تفکر انتقادی می‌توانیم رویکردهای گوناگون را در نظر بگیریم، ایده‌های جدید را شناسایی کنیم و واگرا بیندیشیم. همه این موارد به بهبود و افزایش خلاقیت‌مان می‌انجامند. همه استدلال‌های مهم مذکور از اوان تحصیل قابلیت آموختن و به کارگیری دارند. لذا مراکز آموزشی باید به آموزش متریبان در زمینه سواد‌های رسانه‌ای و دیجیتال، توجهی ویژه معطوف کنند.

* درستی سنجی

به دانش آموزان بیاموزید، پیش از هم‌رسانی (شیر) هرگونه اطلاعات، آن‌ها را به دقت بررسی کنند. همچنین، به آنان آموزش دهید صحت اطلاعات را با مراجعه به چندین منبع معتبر معلوم کنند. دانش آموزان را راهنمایی کنید در مراجعه به منابع معتبر، به دنبال شواهدی مغایر یا مقوم محتوای مورد نظر بگردند.

* نگرش انتقادی به پیام‌های رسانه‌ای

به دانش آموزان یاد دهید، هنگام مواجهه با پیام‌های رسانه‌ای، منتقدانه بیندیشند. شیوه‌های مورد استفاده رسانه‌ها برای اثرگذاری بر باورهای مخاطبان شبکه‌ای را آموزش و شیوه اعتبارسنجی منابع را شرح دهید.

در مبارزه با اخبار جعلی، آموزش تفکر انتقادی و سواد رسانه‌ای به دانش آموزان، ضرورتی کتمان‌ناپذیر است.

* راهبردهای پیشبرد سواد رسانه‌ای

پدید آورندگان رسانه‌ای

به دانش آموزان آموزش دهید در مرز سازندگان محتوای رسانه‌ای قرار گیرند و برای ترغیبشان به تحقق این مهم، از ظرفیت تمامی سائق‌های انگیزشی استفاده کنید. آن‌ها را به چالش تولید محتوا مانند تولید وب‌آ (پادکست)، فرستاده‌های وبلاگ یا تولید فیلم دعوت کنید. این قبیل فعالیت‌ها آن‌ها را به مصرف‌کنندگان منتقد رسانه‌های جمعی بدل می‌کند.

مصرف‌کنندگان متفکر

بدان‌ها بیاموزید که تشکیک و تحقیق درباره منابع خبری امری به‌غایت صواب است. در زیست‌بوم رسانه‌ای امروز، حداقل دوبار راستی‌آزمایی محتوای رسانه‌ها باید معمول و محتوم شمرده شود.

تحلیلگران آگاه

دانش آموزان و دانشجویانی که تحصیلاتشان پایان می‌یابد، خاصه محصلان دارای دیپلم روزنامه‌نگاری یا دانشجویان رشته روزنامه‌نگاری، باید بتوانند همه چیز را تحلیل کنند.^۷ تحلیل پیام‌های رسانه‌ای و روش‌هایی که رسانه‌ها برای اثرگذاری بر دیدگاه‌های مخاطبان شبکه‌ای و اقناع آن‌ها به کار می‌گیرند، باید به مبنای تفکر آن‌ها طی زندگی روزمره‌شان بدل شود.

فرهنگ بحث آزاد

فرهنگ بحث عمومی را تقویت کنید. دانش آموزان را به بحث آزاد درباره

رسانه‌ها برانگیزید. این فعالیت در عین حال که به مربیان‌تان می‌آموزد برای دیدگاه‌های مختلف ارزش قائل شوند، به تولید و تکثیر گفت‌و شنود سازنده نیز می‌انجامد.

* دسترسی به رسانه‌های گوناگون

امکان دسترسی دانش آموزان به طیفی گسترده از منابع رسانه‌ای را فراهم کنید؛ آن منابعی که دیدگاه‌ها و سلیقه‌های متکثر را بیان می‌کنند و جنبه‌های فکری متنوعی را بازتاب می‌دهند.

* اهمیت سواد دیجیتال

امروزه فناوری در قریب به اتفاق جنبه‌های زندگی ما نقشی بسزا ایفا می‌کند. به همین سبب درک اهمیت و ضرورت سواد دیجیتال موضوعی به‌غایت خردمندانه است. بهره‌مندی از این سواد، عاملی برای بهبود شرایط اجتماعی و افزایش مشارکت اجتماعی است. سواد دیجیتال با ایجاد توانمندی در افراد به منظور دسترسی به منابع و اطلاعاتی که مجال استفاده از آن در نبود این سواد برای مخاطبان شبکه‌ای میسر نبود، می‌تواند در پرکردن شکاف دیجیتال نقش محوری ایفا کند. آشنایی با این سواد، قابلیت‌های افراد را در حوزه اشتغال افزایش می‌دهد. لذا برای ورود به بازار کار مهم تلقی می‌شود؛ کما اینکه امروزه در این بازار، افراد دارای مهارت‌های بالای دیجیتال، از امکان رقابت و احتمال موفقیتی بیشتر برخوردارند. سواد دیجیتال افراد را قادر می‌کند از فناوری برای دسترسی به اطلاعات، حل مضیقه‌ها و برقراری ارتباط استفاده کنند. همچنین، مهارت‌های سواد دیجیتال برای افرادی که در گذر سال‌های عمر به یادگیری مؤمن‌اند، بسیار تعیین‌کننده‌اند. لذا این سواد، پشتیبان و تقویت‌کننده یادگیری مستمر نیز محسوب می‌شود. در نهایت، سواد دیجیتال افراد را قادر می‌سازد در نورددین بعد از زمان و مکان با دیگران ارتباط برقرار کنند.

در مبارزه با اخبار جعلی، آموزش تفکر انتقادی و سواد رسانه‌ای به دانش آموزان ضرورتی کتمان‌ناپذیر است. امروزه در عصر دیجیتال، دسترسی و انتشار اطلاعات سهل و سریع است. بدین سبب، آموزش سنجش روایی و پایایی اطلاعات به دانش آموزان برای شناسایی اخبار جعلی و توسعه مهارت‌های تفکر انتقادی اهمیت فراوان دارد. دانش آموزان می‌توانند شیوه‌شناسایی جهت‌گیری رسانه‌ها و دست‌کاری اطلاعات توسط رسانه‌ها را بیاموزند. آن‌ها قادر می‌شوند اعتبار منابع را ارزیابی کنند و بین واقعیت و عقیده تمیز قائل شوند. این توانمندی نه تنها در پیگیری امور تحصیلی، بلکه در زندگی شخصی‌شان نیز سودمند است، چراکه می‌توانند بر اساس اطلاعات دقیق تصمیماتی آگاهانه بگیرند.

پی‌نوشت‌ها

1. Critical Thinking
2. Misinformation
3. Fake News
4. Media Literacy
5. <https://eduzaurus.com/free-essay-samples/fake-news-and-its-impact-on-our-lives>
6. Network Audience
7. www.forbes.com/sites/meimeifox/2022/12/05/4-tools-for-developing-critical-media-literacy-skills-from-name/?sh=270a7a5267ae

منبع

این نوشتار ترجمه آزاد مطلبی از جر می‌نومن است با عنوان
Teaching Students Critical Thinking and Media Literacy for Combat Fake News
که ۲۴ مارس ۲۰۲۳ در وبگاه The Scioto Post بارگذاری شد.